

KONFERENCIA A MAGYAR – CSEHSZLOVÁK LAKOSSÁGCSERE – EGYEZMÉNY ALÁÍRÁSÁNAK HETVENEDIK ÉVFORDULÓJÁN

GYŐR, 2016. MÁRCIUS 1.

A Magyar Nemzeti Levéltár Győr-Moson-Sopron Megye Győri Levéltára és a Magyar Nemzeti Levéltár Veszprém Megyei Levéltára 2016. március elsején, közösen rendezte meg „*A Duna választóvonalává válik*”. 70 éve írták alá a magyar–csehszlovák lakosságcsere-egyezményt című konferenciát Győrött, a Dr. Kovács Pál Megyei Könyvtár és Közösségi Tér olvasótermében. A tudományos ülésen megemlékeztek a 70 évvel korábban, 1946. február 27-én megkötött lakosságcsere-egyezmény keretében az akkori Győr-Moson megyébe telepített felvidéki magyar családokról, továbbá a második világháborút követően a Mosonmagyaróvár környéki falvakba menekültekről. A rendezvény levezető elnöki tisztségét Nagy Róbert főlevéltáros és Néma Sándor címzetes igazgató töltötte be.

A szép számú érdeklődőt a Magyar Nemzeti Levéltár Győr-Moson-Sopron Megye Győri Levéltára részéről Dancsecz Mónika igazgató köszöntötte, a házigazda intézmény nevében pedig Horváth József igazgatóhelyettes üdvözölte a megjelenteket.

A konferencia felvezető előadását Tóth Ágnes tudományos főmunkatárs (MTA TK Kisebbsé kutató Intézet) tartotta „A magyar–csehszlovák lakosságcsere és a németek kitelepítésének összekapcsolódása” címmel. Részletesen ismertette azokat a politikai törekvéseket, tárgyalásokat és nagyhatalmi döntéseket, amelyek végül utat nyitottak a német kisebbség Németországba történő egyoldalú áttelepítéséhez, illetve más kisebbségek elvileg viszonyosságán alapuló lakosságcserejéhez, így módon lehetővé téve etnikailag egységes vagy legalább is a korábbiaknál egységesebb nemzetállamok kialakítását.

A következő előadó Áldozó István, a Magyar Nemzeti Levéltár Győr-Moson-Sopron Megye Győri Levéltárának igazgatóhelyettese volt, aki a felvidéki magyarság 1945–1948 közötti kálváriáját mutatta be. Részletekbe menően szólt a helyreállított csehszlovák állam által szinte teljes egészében háborús bűnösnek tekintett magyar lakosság jogfosztásáról, gazdasági ellehetetlenítéséről, kényszermunkára hurcolásáról, az őket érő egyéb retorziókról, amelyek együttesen sokakat arra kényszerítettek, hogy – ingatlanaikat és ingóságaiuk nagyobb részét hátrahagyva – családjukkal Magyarországra meneküljenek.

Dancsecz Mónika igazgató a Győr-Moson vármegye területére menekült szlovákiai magyarok sorsát ismertette, kiemelve az 1946. november 19-i gútori „szökés” történetét. Röviden bemutatta a szervezett telepítés részleteit, kiemelve a helyi közigazgatás eljárásainak rendelkezéseit és a lakosság segítőkészségét. Az előadáshoz szervesen kapcsolódott a következő két felhívó. Lőrincz György helytörténész „Egy dokumentumfilm készítéséről” címmel áttekintést nyújtott arról, hogyan született meg a riport-összeállítás a Mosonszentjánosra és Mosonszentpéterre telepítettekéről, Kocsis Angéla pedig, a Mosonszolnoki Ifjúságért Hagyományőrző Egyesület elnökeként ismertette a szervezet által évek óta folytatott gyűjtés és interjúkészítés eredményeit. Mindkét előadó kiemelte, mennyire nehéz volt a még élő áttelepítettek

némelyikét szóra bírni, mennyire féltek még ma is beszélni a korabeli eseményekről, mennyire nem merték vagy akarták feltépni a látszólag behegedt sebeket. Az illusztrációként levetített filmrészleteken is látható volt, ahogy idős emberek sírástól többször meg-megbicsakló hangon elevenítették fel hét évtizeddel korábbi hányattatásaikat. Kocsis Angéla hozzátette: az utóbbi évtizedben felevenítették a számos esetben megszakadt kapcsolatokat a Felvidéken maradt rokonaikkal, nyaranta rendszerint hosszabb időt töltenek együtt, így a Magyarországra kerültek gyermekei és unokái bizonyos tekintetben ismét otthonuknak érezhetik azokat a településeket, ahol ősük nyugszanak, és ahol szüleik vagy nagyszüleik az 1940-es évek közepéig vagy végéig éltek.

Márkusné Vörös Hajnalka, a Magyar Nemzeti Levéltár Veszprém Megyei Levéltárának igazgatóhelyettese olyan élethelyzeteket elemzett előadásában, amelyek a Veszprém környéki, bakonyaljai falvakban élő – később részben Németországba áttelepített, részben itthon maradt – német családok és a közöttük betelepített felvidéki magyarok együttélését, életstratégiáját, kapcsolataik és viszonyuk alakulását mutatták be személyes példákon keresztül. *Schleicher Veronika* muzeológus, néprajzkutató pedig a Veszprém Megyei Múzeumban őrzött tárgyakra hívta fel a figyelmet, amelyek hűen érzékeltetik a magyarországi németiség és a szlovákiai magyarság eltérő szokásait. Gondolatébresztő előadásából kiderült, hogy a felvidéki honfitársak bútorai mennyire „életidegenek” voltak a sváb házakban.

A konferenciát egy beszélgetés zárta: *Wagenhoffer Gergely* Nagy Róbert, a Magyar Nemzeti Levéltár Győr-Moson-Sopron Megye Győri Levéltárának főlevéltárosa kérdezte. A fiatal helytörténész a Rákóczi Szövetség által meghirdetett versenyen *Damádsdi (ott)bontalanok* címmel írt pályamunkájával első helyezést ért el. Amint elmondta, saját gyökereit keresve kezdett foglalkozni a témával, mivel egyik ágon bakonyi sváb, a másikon pedig felvidéki magyar felmenőkkel rendelkezik.

A rendezvény végén Néma Sándor, a Magyar Nemzeti Levéltár Győr-Moson-Sopron Megye Győri Levéltárának címzetes igazgatója köszönetet mondott mindazoknak, akik a konferencia megszervezésében részt vettek.

Hegedüs Zoltán